Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

SİVİL TOPLUM DESTEK PROGRAMI-II

TÜRKİYE'DE GIDA ATIĞINI ÖNLEME VE AZALTIMI İÇİN GKTD KAPASİTE ARTTIRIMI

Gıda Atığını Önlemek ve Azaltmak için Savunuculuk

T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI
CFCU
MERKEZİ FİNANS ve İHALE BİRİMİ

GIDA KURTARMA DERNEĞİ

SİVİL TOPLUM SEKTÖRÜ
SİVİL TOPLUM DESTEK PROGRAMI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI
REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
DIRECTORATE FOR EU AFFAIRS

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

“Gıda Atığını Önlemek ve Azaltmak İçin Savunuculuk El Kitabı” Gıda Kurtarma Derneği tarafından hazırlanmıştır.

Proje; Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından AB desteği ile yürütülen Sivil Toplum Destek Programı’nın İkinci Dönemi (CSSP II) kapsamında; TR2015/DG01/A3-01-075 Europe Aid 159606/ID/ACT/TR referans numarası ile desteklenmiştir.

Bu yayın Avrupa Birliği’nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gıda Kurtarma Derneği (GKTD) sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Food Rescue Association and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Gıda Kurtarma Derneği (GKTD) kurulduğu tarihten bu yana gıda atığını önleme ve azaltma konularında daha güçlü yasal düzenlemeler, idari uygulamalar ve politikalar için savunuculuk yapmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Gıda Kurtarma Derneği Hakkında

Gıda Kurtarma Derneği (GKTD) kuruluşundan bu yana gıda atığını önleme ve azaltma konularında toplumsal farkındalığın arttırılması, ihtiyaç sahiplerine etkin erişim ile daha güçlü yasal düzenlemeler ve politikalar için savunuculuk yapmaktadır.

GKTD; gıda bankacılığı ve gıda kurtarma faaliyetlerine odaklanmış, bu amaçla çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK), belediyeler, kamu kurum ve kuruluşları ayrıca, gıda üreticisi şirketler, perakendeciler başta olmak üzere çeşitli özel sektör şirketleri ile çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

YÖNETİCİ ÖZETİ

Savunuculuk herhangi bir politika alanında değişimi sağlamak için yapılan, ihtiyacın tespiti, paydaş haritası hazırlanması, strateji belirlenmesi, aksiyonların tespiti, bütçe olanaklarının netleştirilmesi, olası risklerin yönetimi gibi çeşitli çalışmaları içeren, paydaşları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen organize bir süreçtir.

Gıda Kurtarma Derneği (GKTD)'nin, T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından yürütülen Sivil Toplum Destek Programı II (CSSP-II) kapsamında gerçekleştirdiği " Türkiye'de Gıda Atığının Önlenmesi ve Azaltılması İçin GKTD Kapasite Artırımı" başlığındaki projesi çerçevesinde hazırlanan "Gıda Atığını Önlemek ve Azaltmak İçin Savunuculuk Rehberi";

- savunuculuğun anlaşılmasını
- Gıda Kurtarma Derneği dahil ilgili tüm sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk anlamında güçlenmesini
- savunuculuk için strateji geliştirilmesini
- savunuculuk faaliyetlerinin gözetimi ve değerlendirilmesi için enstrümanlar geliştirilmesini
- savunuculuk ile ilgili risklerin belirlenmesini ve giderilmesini
- güçlü işbirliklerinin ve ilişkilerin kurulmasını amaçlamaktadır.

GKTD'nin nihai hedefi, gıda atığını önleme ve azaltma konusunda savunuculuk yapmak isteyen birey ve kurumların kolaylıkla ulaşabileceği ve uygulayabileceği enstrümanları bu rehber aracılığı ile sunmaktır. Böylece gıda atığı ve kaybını önleyebilen güçlü ülke politikalarının oluşturulmasına, katılımcı demokratik yönetişim ve aktif yurttaşlığın güçlendirilmesine katkıda bulunmaktır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

İÇİNDEKİLER

1. Tanımlar 6

2. Lobicilik ve Savunuculuk Arasındaki Farklar 7-9

3. Gıda Kurtarma Derneği İçin Savunuculuk Nedir? 10-11

4. Çeşitli Ülkelerde ve Uluslararası Kuruluşlarda Savunuculuk Rehberleri 12-14

5. Üçgen Analiz Metodu ile İhtiyacın Tespiti Yasal Çerçeve Politika Süreçleri

5.1 Üçgen Analiz Metodu ile İhtiyacın Tespiti 15-29
5.2 Yasal Çerçeve ve Politika Süreçleri 20-22

6. Savunuculuk Stratejisi Hazırlama

6.1 Paydaş Haritası 23
6.2 Savunuculuk Stratejisi Planlama 24-41
6.3 Savunuculukta Risk Yönetimi 42

7. Gıda Kurtarma Derneği'nin Kurumsal Yapısı ve Kapasitesi 43-46

Ek:1 Savunuculuk Rehberi İçin Yüz Yüze Gerçekleştirilen Görüşmeler 47-50

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

1. TANIMLAR

ATIK: Üreticisi veya fiilen elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişi tarafından çevreye atılan veya bırakılan ya da atılması zorunlu olan herhangi bir madde veya materyali ifade eder. (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı mevzuatlarında kullanılan tanım)

GIDA ATIĞI: Perakendecilerin, gıda hizmeti sunanların ve tüketicilerin karar ve davranışlarından kaynaklanan gıda miktarında veya besinsel değerde oluşan azalmayı ifade eder. Örnek vermek gerekirse;

Perakendeciler tarafından ölçüsü ve rengi gibi olumsuz özellikleri nedeniyle tasnif etme aşamasında gıda zinciri dışına çıkarılan taze gıdalar,

Tavsiye edilen tarihi yaklaşmış veya geçmiş olan bu nedenle atılan gıda ürünleri,

Son kullanma tarihine yaklaşmış ancak henüz ömrünü tamamlamamış, raflardan çekilerek perakendeciler tarafından iade depolarına transfer edilen gıda ürünleri,

Mutfaklarda, lokanta, kafe ve yemek hizmeti veren işletmelerde pişirilen ancak tüketilemeyen fazla gıdalar. (FAO - Food and Agriculture Organization of the United Nations tarafından benimsenen tanım)

GIDA KAYBI: Tarım ve gıda zincirinde perakendeye kadar yer alan aşamalarda (tarla, hasat, hayvan besiciliği, canlı hayvan kesimi gibi) ortaya çıkan, gıda miktarında veya besinsel değerde oluşan azalmayı ifade eder. (FAO tarafından benimsenen tanım)

Gerek gıda kaybında ve gerekse gıda atığında, gerçek kayıp ve atıktan söz etmek için, söz konusu kayıp ve atıkların atık bertarafına konu olması, herhangi bir şekilde gıda dışı sektörler de dahil olmak üzere tekrar üretime sokulmaması ve/veya hayvan yemi, gübre ve tohum olarak kullanılmaması gerekmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

2. LOBİCİLİK ve SAVUNUCULUK ARASINDAKİ FARKLAR

Lobicilik ve savunuculuk kavramları sıklıkla birbiri yerine kullanılmakta ve karıştırılmaktadır. Aslında tüm lobicilik faaliyetleri savunuculuktur ancak her savunuculuk faaliyeti lobicilik değildir.

Savunuculuk: Belirlenen bir hedefi gerçekleştirme veya koruma adına gerçekleştirilen tüm faaliyetleri ifade eder. Kısacası '**Sesini Yükseltmek**'tir

Lobicilik: Belli bir yasal düzenlemeyi etkilemek amacını taşır. Lobicilik iki şekilde yapılır:

- ✓ Kamuoyunu bir yasal düzenlemeyi önermek, desteklemek ya da söz konusu yasal düzenlemeye muhalefet etmek amacıyla harekete geçirmek, kamuoyunun politika yapıcıları ile iletişim kurmalarını sağlamak
- ✓ Bir yasal düzenlemenin yapılması ya da reddedilmesi için doğrudan çalışmak

Savunuculuk ve lobicilik arasındaki önemli farklar nelerdir?

1- Bir organizasyonun lobiciliği içermeyecek şekilde savunuculuk faaliyeti yürütmesinde herhangi bir limit bulunmamaktadır. Halbuki lobicilik faaliyeti organizasyonun işletme bütçesinin belli bir yüzdesi ile sınırlıdır.
2- Lobicilik, yerel ya da ulusal düzeyde spesifik bir yasal düzenlemeyi etkileme amacını taşır. Savunuculuk ise eğitim, tüm paydaşlarla iletişim ve kampanya başta olmak üzere çeşitli enstrümanlarla belli bir konu hakkında farkındalık sağlamayı amaçlar.
3- Sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk faaliyetlerinin sadece bir bölümü lobicilik faaliyetleridir.
4. Savunuculuk yasal olarak düzenlenmezken, özellikle gelişmiş ülkeler lobicilik faaliyetlerinin yasal olarak düzenlenmesine ihtiyaç duyarlar.

Yukarıda belirtildiği gibi, lobicilik savunuculuk faaliyetlerinin bir bölümü olmakla birlikte önemli bir bölümüdür. Çünkü sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürebilmesi için, yasal düzenlemelerin ve/veya idari uygulamaların uygun ortamı sağlaması gerekmektedir. Yasal düzenlemelerin ve/veya idari uygulamaların uygun ortamı sağlamaması durumunda, sivil toplum kuruluşlarının politika yapıcılarına ve karar vericilere ulaşması gerekmektedir. İşte bu noktada lobicilik devreye girmektedir. Sadece bir konu ya da vaka bazında sivil toplum kuruluşlarının politika ve yasal düzenleme yapıcılarına ulaşması, sorunun yasal düzenleme ya da idari uygulama değişikliği veya yeni bir düzenleme ile çözülmesine yönelik çalışma lobicilik kapsamındadır. Ancak, konuyu bir adım daha ileri götürmek, sivil toplum kuruluşlarını karar verme mekanizmalarının doğal ve hatta yasal parçası haline getirmek için yürütülen organize çalışmalar savunuculuk faaliyetleridir. Savunuculuğun sistematik ve tekrar eden bir süreç olduğu genelde göz ardı edilir. Aşağıdaki şema savunuculuğun tetikleyici özelliği nedeni ile program ve uygulamalardaki değişiklik için nasıl kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir

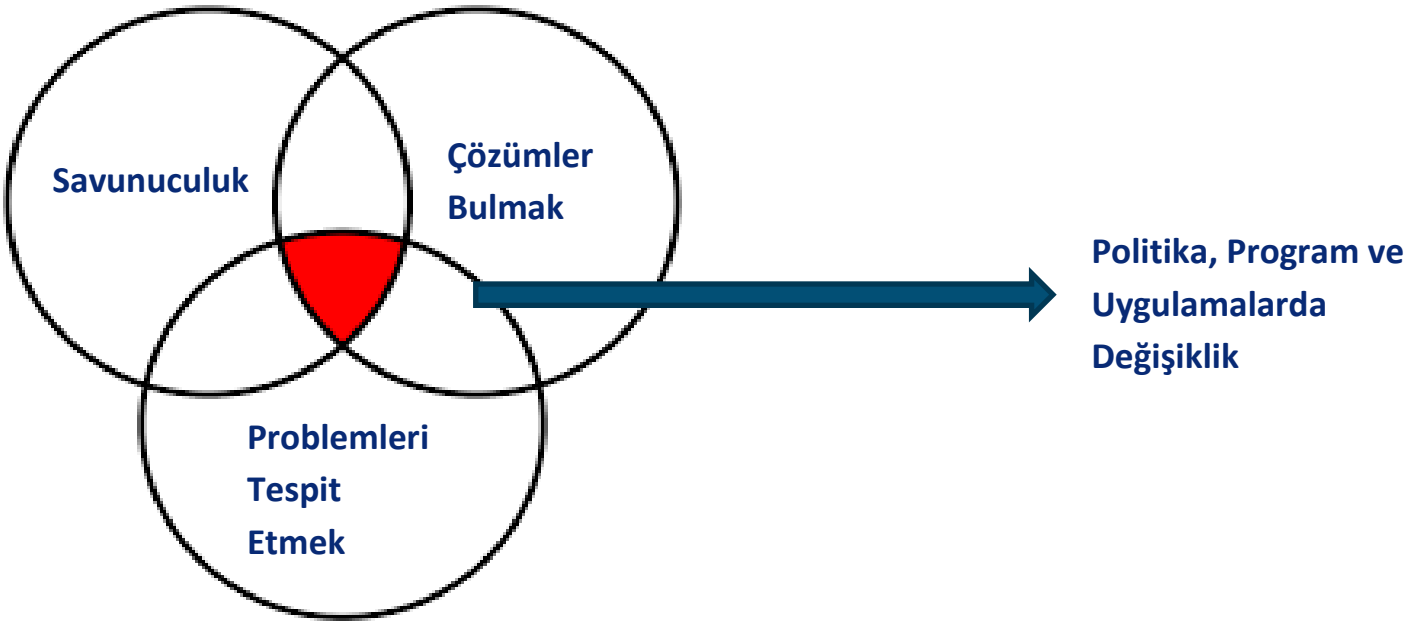

Şekil 1: Savunuculuk Çerçevesinde Politika, Program ve Uygulamalarda Değişiklik Süreci

Savunuculuk neleri içerir?

Farkındalık yaratılması, farkındalığın arttırılması, iletişim ve medya çalışmaları	İlgili STK'ların imajının kuvvetlendirilmesi, kamuoyunda görünürlüğünün arttırılması ile STK'ların güvenilirliğini güçlendirecek, ikna edici, kanıta dayalı ve çözüme odaklı mesajların kamuoyuna, karar vericilere, paydaşlara ve onları etkileyenlere verilmesi
Davranışsal değişiklikler için iletişim	Gıdanın gıda hiyerarşisine uygun olarak kullanılması amacıyla gıda ihtiyacı içinde olan kesimin sesini en yüksek seviyede duyurabilmek adına politika değişikliklerinin etkin bir şekilde uygulamaya aktarılması için uygun bir ortamın yaratılması
Ortaklıkların, koalisyonların ve iş birliklerinin geliştirilmesi	Mesaj sahiplerinin karar alıcılar ile buluşturulması, ortak savunuculuk hedefleri için farklılıkların devreye alınması, organizasyonel destek ve ivme yaratılması
Lobicilik, müzakere	Politikaların, uygulamaların ve davranışların değişmesi için karar alıcılarla bire bir görüşmeler gerçekleştirilmesi
Kampanya	Savunuculuğu yapılan fikir (gıda atığı ve bağışı) için kamuoyu oluşturmak, algıyı değiştirmek, paydaşları ve karar alıcıları etkilemek için destek mekanizmalarının oluşturulması
Araştırma ve yayın	Karar alıcıları ve paydaşları etkilemek için, araştırma ve yayınlarla problemin kök nedenlerinin ve çözüm önerilerinin ortaya konması
Çocuklar ve gençlerle çalışma yapılması	Çocukların ve gençlerin seslerinin karar alıcılar ve paydaşlar tarafından duyulmasını teminen platformlar yaratılması
Sosyal mobilizasyon	Gıda atığının önlenmesi ve gıda bağışının artması hedefleri önündeki sosyal bariyerlerin elimine edilebilmesi için toplumun çeşitli seviyelerde angaje edilmesi
Konferans ve etkinlikler	Paydaşların ve karar alıcıların problemin kök nedenini ve çözüm önerilerini tartışması, somut ve acil aksiyonların alınması ve alınan aksiyonların takibi için çeşitli konferans ve etkinlikler aracılığı ile bir araya getirilmesi

Tablo.1 Savunuculuk Unsurları

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

3. GKTD İÇİN SAVUNUCULUK NEDİR?

Savunuculuk genel olarak, *herhangi bir politika alanında değişimi sağlamak için yapılan, ihtiyacın tespiti, paydaş haritası hazırlanması, strateji belirlenmesi, aksiyonların tespiti, bütçe olanaklarının netleştirilmesi, olası risklerin yönetimi gibi çeşitli çalışmaları içeren, paydaşları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen organize bir süreç olarak tanımlanmaktadır.*

GKTD gıdayı atık olmaktan kurtararak, çeşitli yollarla özellikle fazla gıdayı tekrar dağıtım mekanizması içine sokarak gıda atığını minimize etmekte ve gıda ihtiyacı içinde olan insanlar başta olmak üzere gezegenimizin sürdürülebilirliği için savunuculuk yapmaktadır. Bugüne kadar yaptığı çalışmalar ve sahip olduğu deneyim baz alındığında GKTD için savunuculuk, basit ve kapsayıcı bir biçimde aşağıdaki şekilde tanımlanabilir.

"İhtiyaç içinde olan insanların gıda gereksinimini gidermeyi, gıdayı atık olmaktan kurtarmayı ve gıda atığı miktarını minimize etmeyi amaçlayan her tür aksiyonun uygulamasını destekleyen, karar vericileri, paydaşları ve ilgili tarafları doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen, kanıtlanmış veriye dayalı organize bir süreçtir. "

GKTD Tablo 1'de yer alan tüm unsurları içine alacak şekilde savunuculuk faaliyetlerini sürdürmektedir. Gıda kaybı ve atığına ilişkin farkındalığın arttırılması için her mecra ve fırsat etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Özellikle gıdanın gıda hiyerarşisine uygun olarak kullanımı için gıda hiyerarşisi kavramı tanıtılmakta ve mevzuatlarda yerini bulmasına çalışılmaktadır. Bu çalışmaların bir sonucu olarak, GKTD'nin mevzuata ilişkin bildirdiği resmi görüşü **12 Temmuz 2019 tarih ve 30829 sayılı RG'de yayımlanan "Sıfır Atık Yönetmeliği" Yönetmeliği'nin Ek 2'sinde belirlenen "Atık Oluşumunun Önlenmesine ve Azaltılmasına İlişkin Esaslar" da** yerini bulmuştur**. Ek (2) 'nin 1 (e) maddesi "Gıda bağışı ve insani tüketim için gıdaların yeniden dağıtımlarını teşvik eden uygulamaların tercih edilmesi, gıdaların hayvan yemlerinde kullanılması veya işlenerek gıda dışı ürünlere dönüştürülmesi yerine**

öncelikli olarak insani tüketim amacıyla kullanımını sağlayacak tedbirlerin alınması" gerektiğini belirtmektedir.

GKTD sadece merkezi yönetim kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarla çalışmakla kalmayıp, gıda kaybı ve atığının önemli bir paydaşı olan yerel yönetimlerle de çok yoğun çalışmalar sürdürmektedir. Özellikle yerel yönetimlerin gıda bankacılığı uygulamalarını desteklemekte, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması ve sürdürülebilir gıda bankacılığı uygulamaları ile toplumun dezavantajlı kesimlerinin desteklenmesi hedefi ile projeler geliştirilmekte ve takip edilmektedir.

Ayrıca faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu niteliğindeki gıda bankaları ile yapılan iş birlikleri ile gıda bankalarının dolayısı ile ihtiyaç sahiplerinin gıdaya erişiminin kesintisiz olmasına çalışılmaktadır.

GKTD'nin diğer önemli bir paydaşı özel sektör kuruluşlarıdır. GKTD özellikle gıda üretiminde, perakende ve lojistik sektöründe faaliyet gösteren şirketlerle yoğun iletişim içindedir. Gıda atık ve kayıpları konusunda şirketlerin konuyu farklı bir bakış açısıyla ele almalarına çalışılmaktadır. Gıda bağışının sadece sosyal bir sorumluluk olmadığı, fazla gıdanın yeniden dağıtım mekanizmaları içine alınması ile yaratılabilecek ekonomik, sosyal ve çevresel kazanımlar sayısal verilerle şirketlere anlatılmaktadır.

GKTD savunuculuk faaliyetleri kapsamında gençlerle çalışmaya özel bir önem vermektedir. Gönüllülük faaliyetleri ile gençlerin **sahip oldukları yetkinlikleri emek ve zamanlarını gıda atığının önlenmesi ve fazla gıdanın yeniden dağıtımı konularına kanalize eden projeler kapsamında, bir yandan toplumsal farkındalık arttırılırken, bir yandan da daha fazla sayıda ihtiyaç sahibine ulaşılabilmektedir.**

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

4. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE VE ULUSLARARASI KURULUŞLARDA SAVUNUCULUK REHBERLERİ

EuroMed Rights: AB Savunuculuğu İçin Eğitici Rehber https://euromedrights.org/publication/training-guide-eu-advocacy/

Güney Akdeniz ülkeleri ile Avrupa Birliği arasındaki ilişki özellikle geçmiş birkaç yılda önemli değişikliklere uğramıştır. Rehberin amacı; EuroMed Rights üyelerini ve diğer hak bazlı sivil toplum kuruluşlarının üyelerini, Avrupa Birliği politikaları, karar alma mekanizmaları, 2015'ten beri uygulanmakta olan Avrupa Komşuluk Politikası'nda meydana gelen değişiklikler, 2015-2019 İnsan Hakları ve Demokrasi AB Aksiyon Planı, AB'nin Güney komşuları ile müzakere etmekte olduğu ikili anlaşmalar hakkında bilgilendirmektir. Özellikle AB yapıları içinde STK'ların nasıl savunuculuk yapması gerektiğine ilişkin pratik öneriler de sunmaktadır.

European Environmental Bureau (ENV.net Advocacy Toolkit)

Çevrenin korunmasına ilgi gösteren STK'lar ve bireyler için hazırlanmıştır. Rehberin ana amacı; AB Çevre Direktifi'ni uyarlayan ülkelerde yaşayan insanların ve o ülkelerdeki STK'ların daha güçlü bir sese sahip olabilmeleri ve çevre politikalarını daha güçlü bir şekilde etkileyebilmeleri için kapasitelerinin arttırılmasıdır.

Global Nutrition Cluster Savunuculuk Rehberi

http://nutritioncluster.net/wp-content/uploads/sites/4/2016/03/Nutrition-Cluster-toolkit-low-res.pdf

Nutrition Cluster 2006'da çeşitli acil durumlardan etkilenen nüfusun yeterli besine ulaşabilmesini sağlamak üzere kurulmuştur. Savunuculuk rehberi (2016-2019) Nutrional Cluster'ın her seviyede savunuculuk kapasitesini geliştirmek üzere stratejiyi belirleyen bir rehber olma niteliğini taşımaktadır.

Gıda Bankaları İçin Savunuculuk Rehberi

1. Northwest Harvest

https://www.northwestharvest.org/advocacy-toolkits

Northwest Harvest Washington Eyaleti'nde faaliyet gösteren bir hizmet ajansıdır. Açlıkla mücadele kapsamında, gıda ihtiyacı içinde olanlara besleyici özelliği yüksek gıda yardımı ile ilgili hizmetleri, insan onuruna yakışır şekilde yerine getirmektedir. Beslenme Yardımı Programları'nda ve diğer Sosyal Yardım Hizmetleri'nde yapılan kısıntı nedeniyle, açlıkla mücadele eden sivil toplum kuruluşları, gıda yardımına olan talebin giderek arttığını gözlemlemektedir. Northwest Harvest; açlıkla mücadele programlarının karşılaştığı engelleri ortadan kaldırmak, sistematik savunuculuk çalışmaları için kapasite arttırımı sağlamak ve politika belirleme süreçlerine ihtiyaç sahibinin sesini dahil etmek amacıyla Savunuculuk Rehberi geliştirmiştir.

2. Philabundance Agency

https://www.philabundance.org/wp-content/uploads/2018/05/AdvocacyToolkit_TOC_Final.pdf

Philabundance Delaware Vadisi'nin en büyük açlıkla mücadele organizasyonu olup, gıdanın atık olmasını önleyerek, fazla gıdayı yeniden dağıtarak haftada 90.000 kişinin gıda erişimini sağlamaktadır. Philabundance açlıkla mücadele konusundaki farklı bakış açılarını ortak bir savunuculuk anlayışında birleştirmek amacıyla bir savunuculuk rehberi hazırlamıştır.

Avrupa Borç ve Kalkınma Ağı (EURODAD) Savunuculuk Rehberi

https://eurodad.org/WorldBanktoolkit

Avrupa Borç ve Kalkınma Ağı (EURODAD) tarafından geliştirilen savunuculuk rehberinin amacı; Dünya Bankası Grubu içinde savunuculuk çalışmaları için sivil toplumu desteklemektir. EURODAD 19 Avrupa ülkesinde faaliyet gösteren, 46 sivil toplum kuruluşu tarafından oluşturulan bir organizasyondur. Söz konusu sivil toplum kuruluşlarının amacı; küresel boyutta ve Avrupa politikalarında, kurumlarında, kurallarında ve yapılarında demokratik, çevresel olarak sürdürülebilir, insan haklarını gözeten ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik finansal ve ekonomik sistemi hedefleyen dönüşümü ve spesifik değişiklikleri sağlamaktır.

Savunuculuk Rehberi bu hedefler doğrultusunda, Dünya Bankası Grubu sistemi içinde nasıl çalışılacağını ve fırsatlardan nasıl yararlanılabileceğini sivil toplum kuruluşlarına göstermektedir.

Avrupa Sivil Toplum Yardım ve Kalkınma Konfederasyonu (CONCORD) Savunuculuk Rehberi

https://concordeurope.org/blog/2012/09/21/advocacy-toolkit/

Concord da bir savunuculuk rehberi hazırlamış ve gerekli bilgiyi, rehberliği ve araçları sağlayarak sivil toplum kuruluşlarının uluslararası yapıları anlamalarını, sivil toplum kuruluşlarının gelişimi için uygun ortamların sağlanmasını amaçlamıştır.

Sivil Toplum Örgütleri İçin Teknik Yardım Organizasyonu (TASCO) ve İsviçre Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsü (SIPU) Savunuculuk Rehberi

https://resource.actionsee.org/app/uploads/2018/05/doc_manual_5.pdf

Sosyal Değişim İçin Savunuculuk ve Politikaları Etkileme Rehberi, sosyal dönüşüm için sivil toplum kuruluşlarının savunuculuk yetkinliklerinin arttırılmasını, politika belirleme süreçlerinde etkin olmalarını sağlamayı amaçlamıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

5. ÜÇGEN ANALİZ METODU İLE İHTİYACIN TESPİTİ, YASAL ÇERÇEVE VE POLİTİKA SÜREÇLERİ

5.1 Üçgen Analiz Metodu ile İhtiyacın Tespiti

Ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutu ile sürdürülebilirlik, gıda kaybı, atığı ve gıda bağışı probleminin tam olarak tanımlanabilmesi için güçlü bir araçtır. Birçok ulusal ve uluslararası çözüm inisiyatifleri konunun genellikle sadece bir boyutuna odaklanmaktadır.

Gıda kaybı; tarım ve gıda zincirinde perakendeye kadar yer alan aşamalarda (tarla, hasat, hayvan besiciliği, canlı hayvan kesimi gibi) ortaya çıkan, gıda miktarında veya besinsel değerde oluşan azalmayı ifade eder. Gıda kaybı sosyal ve çevresel olduğu kadar ekonomik bir problemdir. Üretim sırasında yapılan yanlış uygulamalar, hastalık ve zararlılarla mücadele konusundaki eksiklikler/hatalar, tarlada/çiftlikte ortaya çıkan kayıpların en önde gelen nedenleridir. Ürünlerin özellikle meyve ve sebzelerin kötü muhafaza koşulları (soğuk depolama ve kontrollü atmosfer eksikliği) gıda kaybına yol açan diğer bir etkendir. Çiftçilerin eğitim ve donanım eksiklikleri olayın sosyal ve ekonomik boyutunu ortaya koymaktadır. Gıda kaybının ekonomik boyutta etkisi gıda fiyatlarında artış olarak kendini gösterirken, karbon ayak izi nedeniyle iklim değişikliğine katkıda bulunması, sulamanın boşuna yapılmış olması çevresel boyuttaki olumsuz etkileridir.

Gıda atığı; gıda hizmeti sunanların ve tüketicilerin karar ve davranışlarından kaynaklanan gıda miktarında veya besinsel değerde oluşan azalmayı ifade eder. Aynı şekilde sosyal ve çevresel olduğu kadar ekonomik bir problemdir. Sosyal bir problemdir çünkü gıdanın saklanması, hazırlanması ve tüketimi için çeşitli toplumlar ve kültürler farklı uygulamalar geliştirmişlerdir. Uzun sürelerde geliştirilen bu uygulamalar, çevreye olan etkisi ne olursa olsun aynı şekilde muhafaza edilen uygulamalardır. Sosyal alışkanlıklar, özellikle gıda ile ilgili davranış biçimleri çok yavaş değiştirilir.

Tüketicinin gıda atığı ile ilgili tutumu; davranış kalıpları, değerleri, bilgisi, gıdaya yaklaşımı, alışveriş planlaması ve kalıpları, yaşam stili, genel tüketim ve geri dönüşüm alışkanlıkları ile yakından ilgilidir.

Çeşitli çalışmalar vatandaşın ne kadar atık ürettiği hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Üstelik tüketiciler, gıda değer zinciri içinde yer alan oyunculardan hangisinin daha fazla atık ürettiği konusunda yanlı bir yargıya sahiptir. Genelde gıda atığının tarlada ya da perakende zincirinde oluştuğunu düşünmektedirler. Halbuki literatür çalışmaları bunun tam tersini göstermektedir. Bu durum özellikle gelişmiş ülkeler için geçerlidir.

Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2019 İsraf Raporu; atık algısı, gıda tüketim davranışı ve gıda atığına ilişkin son derece dikkat çekici verileri ve bilgileri içermektedir. Tabağa alınan gıdanın %23'ü israf edilmektedir. Marketten alınan gıda da hemen hemen aynı oranda israf edilmektedir.

Türkiye'de gıdanın tüketilmeden atık haline gelmesinin nedenleri ve yüzdesel oranları aşağıdaki şekildedir[1].
Gıdanın bozulması, %74,2
Tüketilememesi %29,8
Taze gıda tüketme arzusu %6,5
Fazla miktarda satın almak ve pişirmek %5,8
Gıdayı saklamak için yeterli yere sahip olmamak %4,4

Gıda atığının aynı zamanda çevresel ve ekonomik sonuçları vardır. Gıda atığı sera gazı emisyonlarına katkı yaparak, toprağa gömme yolu ile bertaraf edildiğinde neden olduğu metan gazı ile iklim değişikliğine yol açarak çevresel bir etki de yaratmaktadır. Ayrıca, gıda atıklarının toprağa gömülmesi su kaynaklarında besinsel ve patojenik kirlenmeye yol açmaktadır. Gıda atığı tarımsal ürünün yetiştirilmesinde ve gıdanın

[1] **2019 Türkiye İsraf Raporu, Ticaret Bakanlığı**

işlenmesinde kullanılan suyun israfı anlamında da büyük bir kaynak verimsizliğine neden olmaktadır. Toplumda farkındalık ve eğitim, gıda bağışı, gıda atığının yeniden kullanımı (biyo-gaz, biyo-etanol, organik gübre, toprak iklimlendirme), toprağa gömme yolu ile gıda atığının bertaraf edilmesinin sıfırlanması politikaları, gıda atığının çevre ve iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkisini, ayrıca kirliliği azaltacaktır.

Üretilen ancak tüketilmeyen gıdanın ekonomik maliyeti de yüksektir. Küresel düzeyde ekonomik kaybın yılda 780 milyar $ ile 1 triyon $ civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu ekonomik kayıptan daha az bir maliyetle her gününü aç geçiren yaklaşık 8 milyon insanı doyurmak mümkündür[2].

Türkiye'de yıllık gıda atığı 214 milyar TL civarındadır[3]. Türk-İş tarafından dört kişilik aile için belirlenen 2018 yılı açlık limiti olan 1.738 TL esas alındığında 214 milyar TL ile 43.000 kişinin bir yıl boyunca doyurulmasının mümkün olduğu unutulmamalıdır.

Gıda bağışı ve gıda atığının ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu birbiri içine geçmiştir. Bazen bu etkileri ayrıştırmak oldukça zor olmaktadır. Örneğin gıda bağışı yapılması yolu ile gıda atığının azaltılmasının, doğal kaynaklar üzerinde yaratacağı olumlu etkileri sadece çevresel değil, uzun dönemli maliyet etkileri nedeni ile ekonomik olarak da değerlendirmek mümkündür. Benzer bir şekilde gıda bağışının artması, ekonomik anlamda yoksulluğun ve kamu bütçesi üzerindeki yükün azaltılmasına katkıda bulunurken, bütçe tasarrufunun başka hizmetler için kullanılması yolu ile farklı sosyal problemlerin giderilmesini de sağlayabilmektedir.

Tablo 2'de gıda atığı ve gıda bağışı sürdürülebilirliğin üç boyutunda incelenmiştir. Tabloda gıda kaybına yer verilmemiştir. Çünkü fazla gıdanın dağıtıma tekrar sokulması, gıdanın atık olmaktan kurtarılması aşamaları daha ziyade perakende sektöründen başlayarak, tüketim aşamasına kadar olan süreci kapsamaktadır.
Tablo 2'nin değerlendirilmesini kolaylaştırmak amacıyla bir örnek üzerinden konu aşağıda açıklanmıştır.

[2] **Marga Hoek, Contributer Huffpost**
[3] **2019 Türkiye İsraf Raporu, Ticaret Bakanlığı**

GB (Gıda Bağışı)'nın en önemli ekonomik etkilerinden birisi yoksulluğun azaltılmasıdır. Çünkü gıda ihtiyacı içinde olan bir kişi, sahip olduğu geliri gıda ihtiyacı için daha az oranda harcayacak ve diğer ihtiyaçlarını gidermek için gelirinin kalan kısmını kullanma imkanına sahip olacaktır. Kısacası göreceli olarak gelirin artması sonucunu yarattığı için, gıda bağışı yoksulluğun azalması sonucunu yaratacaktır. Gıda bağışının sosyal boyutu ise, gıda bağışçısının bir kurum olması durumunda, kurumsal sosyal vatandaş olma gerekliliğini yerine getirmiş olması, birey olması durumunda duyacağı bireysel tatmindir. Gıdanın bağışa konu olması gıdanın kurtarılması ve atık olmasının önüne geçilmesi anlamını taşımaktadır ki; bertarafa konu olacak gıda atığının azalması sonucunu beraberinde getirecektir. Dolayısı ile gıda bağışı, karbon ayak izinin azalmasına neden olacak ve iklim değişikliği ile mücadeleye katkıda bulunacaktır.

Tablo 2'nin bu şekilde okunması ve değerlendirilmesi, gıda bağışı yapılması ve gıda atığının azaltılmasının, kimi kez birbiri içine geçen ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını dikkat çekici bir biçimde ortaya konmasını sağlamaktadır. Bu noktadan hareketle savunuculuk stratejisi, paydaş haritası ve savunuculuk enstrümanları belirlenirken üç boyut daima göz önüne alınmalıdır. Özellikle verilecek mesajın saptanması, mesajın kim tarafından nereye, nasıl iletileceği konusu yine üç boyut bağlamında ele alınmalıdır.

Örnek vermek gerekirse, gıda kaybı ve atığı konusunda yaratılmak istenen toplumsal farkındalıkta konunun üç boyutu birlikte alınmalı ancak özellikle sosyal boyutu daha fazla öne çıkarılmalıdır.

Perakendeci ve gıda üreticisi şirketlerle konu ele alınırken kurumsal sosyal sorumluluk boyutu ele alınırken, ekonomik ve çevresel etkilere daha fazla vurgu yapılmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşları nezdinde konu ele alınırken, Tarım ve Orman Bakanlığı için gıda güvencesi ve gıda güvenliği perspektifinden konunun sosyal ve çevresel boyutu ön plana çıkarılmalıdır. İrtibata geçilen kamu kurumu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ise, atıkların azaltılması ve sıfır atık konuları ağırlık kazanmakta ve çevresel boyuttan savunuculuk stratejisi hazırlanmalıdır.

Ekonomik	Sosyal	Çevresel
GB[4]// Yoksulluğun azaltılması	Kurumsal sosyal sorumluluk ve bireysel tatmin	İklim değişikliği etkilerinin azaltılması
GB// Vergi avantajı	Gıda güvencesi	Kaynak verimliliği
GAA[5]// Maliyetlerin düşürülmesi	Gıda güvenliği	Suyun verimli kullanımı
GB// Sağlık harcamalarının azalması	Sosyal eşitsizliklerin azaltılması	Karbon salımının azaltılması
GB// Belediye ve diğer bütçe tasarrufları	Diğer sosyal yardımlarda artış	Daha iyi bir atık yönetimi
GB ve GAA /Çevre maliyetlerinde azalma	Aidiyetin artması	Sıfır atık
TETT[6] algısından kaynaklanan kayıp	Sorumlu tüketim	Döngüsel ekonomi
Döngüsel ekonominin sağladığı tasarruf	Kurumsal sosyal sorumluluk	Toprak kalitesi ve besin değerinde artış
Şirketlerin satış baskısı, ciro ve kar kaygıları	Dinsel/Geleneksel/Kültürel motifler (paylaşma bilinci)	Yer altı sularının kalitesinde artış
Marka algısı	Beleşçilik	
Gıda enflasyonu	Atığın algılanmaması	
Tarımsal desteklerde israf	Atığın normalleştirilmesi	

Tablo:2 Gıda Atığının Azaltılması ve Gıda Bağışının Ekonomik Sosyal ve Çevresel Boyutu

[4] **GB: Gıda bağışı**
[5] **GAA: Gıda atığının azaltılması**
[6] **TETT: Tavsiye edilen tüketim tarihi**

5.2 Yasal Çerçeve ve Politika Süreçleri

2015 yılında G20 başkanlığını yürüten Türkiye gıda güvencesi, gıda atık ve kayıplarının önlenmesi konusuna odaklanmıştır. 2014 yılında ekmek israfını önlemek için büyük bir kampanya yürütülmüş, ayrıca sıfır atık kampanyası Cumhurbaşkanlığı himayesinde başlatılmıştır.

Diğer atık düzenlemelerine kıyasla, organik/biyobozunur atık Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın göreceli olarak daha az sayıda düzenleme yaptığı bir alandır. Ancak Sıfır Atık Yönetmeliği ile organik atıkların kaynağında ayrı toplanmasına ve bu konuda belediyelerin sorumluluklarına atıfta bulunulmuştur. Belediyelerin "Sıfır Atık Yönetim Sistemi" kurmaları zorunlu olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bu sistemlerin kurulmasını teşvik edici önlemleri açıklaması beklenmektedir. Aşağıda başlıklar halinde verilen mevzuat düzenlemeleri gıda kaybı ve atığının önüne geçmeye çalışan dolaylı ve dolaysız etkiler yaratabilecek düzenlemelerden başlıcalarıdır.

- Lisanslı depoculuk (2005 yılında yayımlanan 5300 sayılı Kanun)
- İyi tarım uygulamaları (7 Aralık 2010 tarihli 27778 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik)
- Atık toplama merkezleri düzenlemesi (31 Aralık 2014 tarihli Resmi Gazete)
- Sebze ve Meyvelerin Toptan ve Perakende Ticaretinde Uyulması Gereken Standart Uygulamalar (3 Ekim 2017 tarihli Resmi Gazete)
- Gıda bağışının teşvik edilmesi (KDV Kanunu ve Bazı Kanunlar ile 178 Sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Madde 9 çerçevesinde 3065 sayılı Kanunun 17. Maddesi 2(b) fıkrasında getirilen istisna, 6 Nisan 2018 tarih ve 30383 sayılı Resmi Gazete)
- Plastik torba ücretlendirmesi (7153 sayılı Çevre Kanunu'nda değişiklik, 10 Aralık 2018 tarihli Resmi Gazete)
- Geri kazanım payı (7153 sayılı Çevre Kanunu'nda değişiklik, 10 Aralık 2018 tarihli Resmi Gazete)
- Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (28 Aralık 2019 tarihli Resmi Gazete)

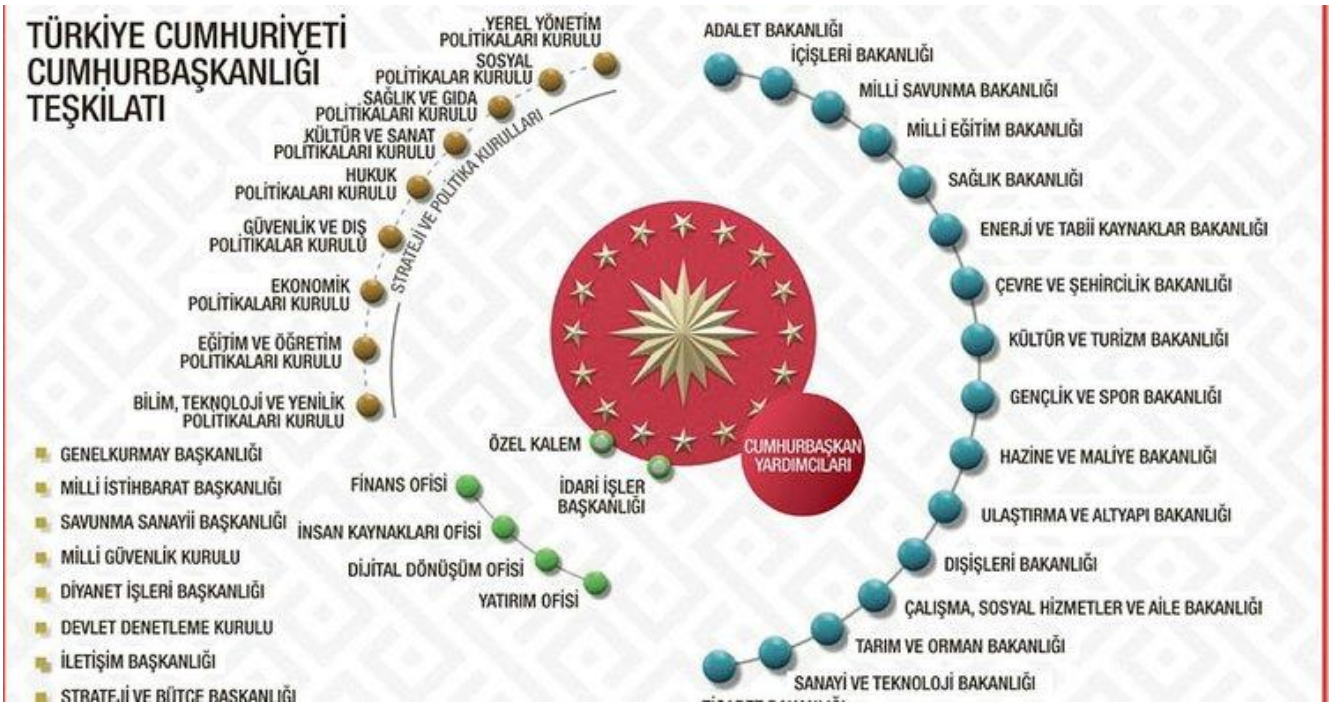

Şekil 2: T.C. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı (sabah.com.tr)

Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişle birlikte politika süreçleri yeni bir yapıya kavuşmuştur. Etkin bir savunuculuk için bu süreçlerin iyi anlaşılmasına ihtiyaç vardır. Gıda atığının azaltılması ve önlenmesi 5 bakanlığın faaliyet alanına girmektedir.

Gıda güvencesi ve güvenliği açısından Tarım ve Orman Bakanlığı
Sıfır atık, çevre kirliliğinin önlenmesi boyutu ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Gıda Bankaları uygulamalarının düzenlenmesi, gıda kayıplarının önlenmesi ve hal uygulamaları açısından Ticaret Bakanlığı
Gıda bağışını teşvik edici ayrıca, zaiyat ve imha durumlarında vergi uygulamaları açısından Hazine ve Maliye Bakanlığı
Fire ve zaiyat oranlarının tespiti bakımından Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (TOBB)

Savununuculuk Rehberi hazırlama çalışmaları kapsamında, çeşitli seviyelerde görüşülen kamu yöneticileri tarafından yapılan tespitlerden birisi de; Bakanlıkların genel olarak yeni mevzuat düzenlemeleri konusunda geçmişe göre göreceli olarak daha az etkinlikte faaliyet göstermekte oldukları yönündedir. Düzenlemelerin daha ziyade

Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanarak gündeme getirildiği ifade edilmiştir.

Yeni sistemle birlikte kurulan politika kurullarından; Yerel Yönetim, Sosyal Politikalar, Sağlık ve Gıda Politikaları, Ekonomik Politikalar, Bilim Teknoloji ve Yenilik Politikaları Kurulları gıda atığının azaltılması ve önlenmesi konusuna giren alanlarda faaliyet göstermektedirler. Kurullar, Cumhurbaşkanı'nca alınacak kararlar ve oluşturulacak politikalarla ilgili öneriler geliştirmek, geliştirilen politika ve strateji önerilerinden Cumhurbaşkanı'nca uygun görülenler hakkında gerekli çalışmaları yapmak, küresel rekabetin getirdiği ani değişimlere karşı strateji ve politika önerileri geliştirmek ile görevlendirilmişlerdir. Kurullar görev alanlarına giren konularda kamu kurum ve kuruluşlarına görüş vermekte, Bakanlıklar, çeşitli kurum ve kuruluşlar, sivil toplum ve sektör temsilcileri, alanında uzman kişiler ve ilgili diğer ilgililerin görüşünü alarak uygulanan politikaları ve gelişmeleri izlemekte, yapılan çalışmalarla ilgili raporlar hazırlayarak Cumhurbaşkanı'na sunmaktadırlar.

Ancak unutulmamalıdır ki, kamu politikalarının oluşabilmesi için, herhangi bir sorunun kamusal bir niteliğe dönüşerek genel yani kamusal bir hal alması gerekmektedir. Belirli bir kamuoyu oluşturan sorunlar, hükümetler veya resmi otoriteler tarafından problem akışı içerisinde değerlendirilmeye alınmaktadır. Kamuoyunda tartışmaya açılan sorunların politika oluşturma sürecine girmesi ise belirli bir zaman dilimini gerektirmektedir. Sorunların problem akışında ön sıralara yükselerek yani gündem oluşturarak resmi otoritelerin dikkatini çekmesiyle başlayan politika oluşturma süreci, taleplerin resmi otoritelere iletilmesi, alternatif tekliflerin değerlendirilerek uygulanacak politikanın belirlenmesi, politikanın uygulanması ve değerlendirme süreçlerinden oluşmaktadır. İşte bu noktada sivil toplum kuruluşlarına büyük görevler düşmektedir. Sorunların problem akışında ön sıralara çıkmasında, politika yapıcıları ile karar vericilerin ajandasına girmesinde, politika çözümleri geliştirilmesinde ve yasal düzenlemeler yapılmasında sivil toplum kuruluşlarının organize bir süreç olarak yürüttükleri savunuculuk faaliyetlerinin büyük etkisi olmaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

6. SAVUNUCULUK STRATEJİSİ HAZIRLAMA

6.1 Paydaş Haritası

Şekil 3: Gıda Kaybı Ve Atığının Önlenmesi Savunuculuk Çalışmaları İçin Paydaş Haritası (EWA Kurumsal Danışmanlık)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

6.2 Savunuculuk Stratejisi Planlaması

Savunuculuk strateji planlaması gıda atığı ve gıda bağışı konusunda içinde bulunulan durumu, paydaşları, hedeflenen grupları, doğru mesajları, fırsatları, sahip olunan kapasiteyi ve boşlukları anlamamıza yardımcı olacaktır. Strateji planlaması aynı zamanda emek, zaman ve paranın etkin kullanımı için gereklidir. Risklerin azaltılması, fırsatların yerinde ve zamanında kullanılması için de savunuculuk stratejisi planlaması yapmamız çok yararlı olacaktır.

GKTD gibi gıda atığının azaltılması, gıda bağışının arttırılması için çabalarını sürdüren tüm derneklerin içinde bulunduğu karmaşık, dinamik ve çok çeşitli unsurların bir arada bulunduğu ortamın anlaşılması da bu sayede mümkün olacaktır. Strateji planlaması sayesinde, savunuculuk faaliyetleri ile derneklerin diğer çalışma konuları arasında uzun ve orta dönemde hizalanma da mümkün olacaktır.

Söz konusu strateji planlaması ve uygun enstrümanların geliştirilmesi için aşağıda yer alan soruların cevaplanması gerekmektedir.

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

S1. Talebimiz nedir?

Enstrüman 1- Problem ve Çözüm Ağacı Uygulaması

Talebimiz nedir sorusunun cevabını verirken içinde bulunulan durumun analizi gerekmektedir. Sorunlarve olası çözüm önerileri, durumun tespiti aşamasında açıkça ortaya konulur. Kanıtları ortaya koyan bir durum tespiti, savunuculuk önceliklerinin belirlenmesi ve gelişmelerin takibi için ilk adımdır. Bu kapsamda "Problem ve Çözüm Ağacı" özellikle çok faydalı bir enstrümandır. Çünkü bu enstrüman, problemin analizi ve çözüm yollarını görselleştirir. "Gıda atığının azaltılamaması ve gıda bağışının yeterli düzeye ulaşamaması" sorununu merkeze alan, sorunun sebeplerini ve etkilerini görselleştiren ağaç uygulaması aşağıda yer almaktadır. Bu, söz konusu enstrümanın nasıl kullanılması gerektiğini gösteren güzel bir örnektir. Ancak tam bir analiz niteliğini taşımamaktadır. Çünkü merkeze alınan sorunla ilgili burada dile getirilmeyen başka sebepler ve etkiler olabilir.

Ağacı oluştururken, merkeze koyduğunuz sorunla ilgili düşünebildiğiniz kadar nedeni listelemeniz gerekmektedir. Listenizi yaparken nedenlerin nedenlerini de listenize ekleyebilirsiniz. Örneğin gıda atığının normalleşmesi bir neden olarak ortaya çıkarken, normalleşmenin nedeni olarak bilgi eksikliğini ya da aldırmazlık duygu ve/veya tutumunu da nedenlere ekleyebilirsiniz. Daha sonra bu nedenlerin yarattığı etkileri sıralamanız gerekmektedir. Örneğin gıda atığının çevreye karbon salımı şeklinde ortaya çıkan olumsuz etkisi vardır. Bu ağacın çözüm ağacına dönüştürülmesi ise olumsuz etkilerin nasıl ortadan kaldırılacağına yönelik çaba ile mümkün olacaktır. Örneğin olumsuz çevre etkileri ile mücadele etmenin yolu, yasa koyucuya gerekli düzenlemeler için müracaat etmektir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

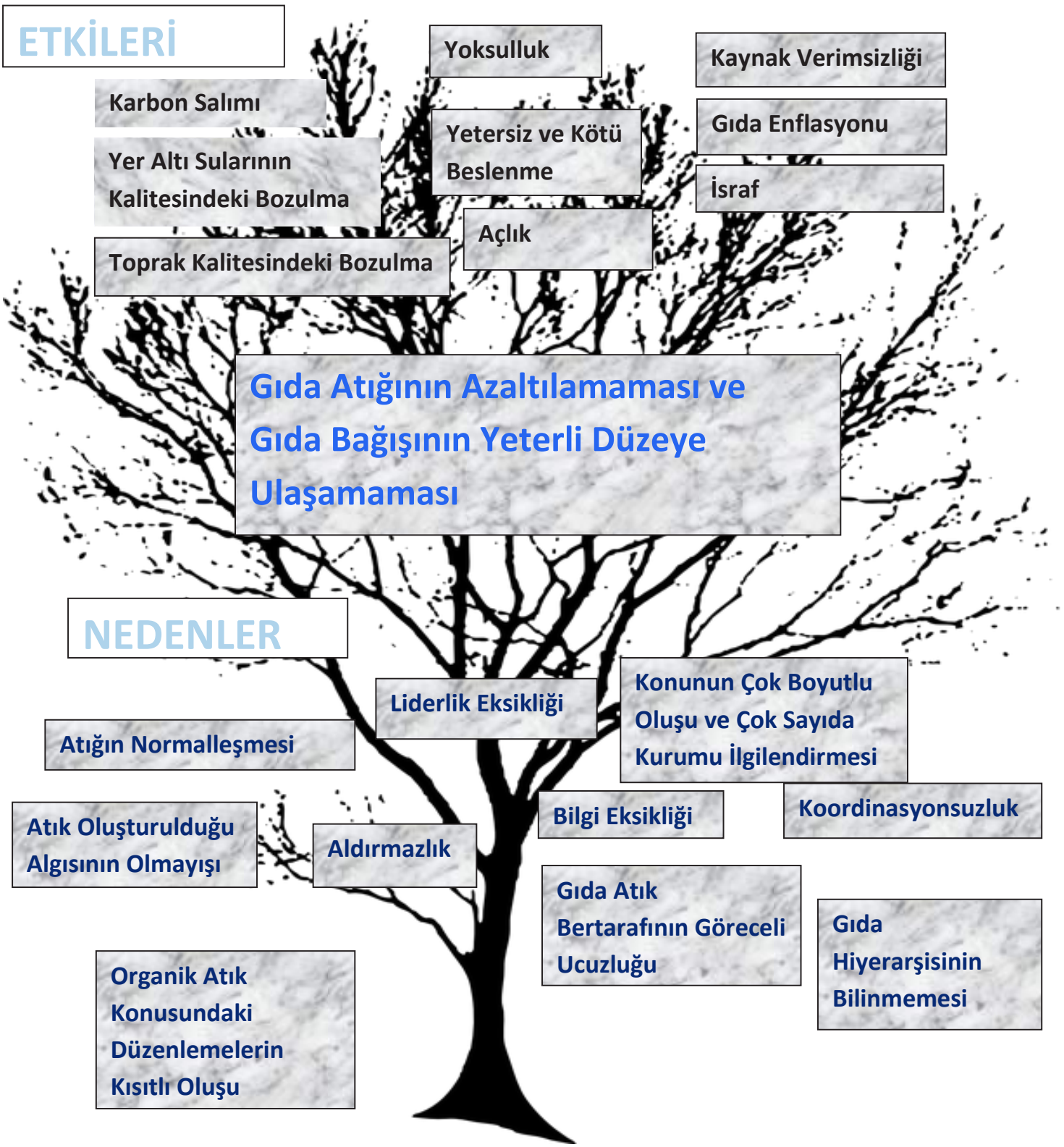

Enstrüman 2- Araştırmanın Planlanması

Savunuculuğun sağlam olabilmesi için kanıta dayalı argümanların geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü kanıtlar, veri ve bilgiler savunuculuğun haklılığını ortaya koyarken, bir yandan da meşrulaşmasını sağlar. Bu nedenle birincil ya da ikincil kaynaklardan verilerin toplanması, analizi ile sorunun tespiti, çözüm önerilerinin geliştirilmesi aşamaları kanıta dayalı savunuculuğun en önemli basamaklarıdır. Toplam gıda atığı ve kaybına baktığımızda ülkemiz özelinde yapılan çalışmaların ve verilerin sınırlı olduğu gözlenmektedir.

-2013, FAO Food Losses and Waste in Turkey, Country Report

- 2016, Reducing Food Waste Through Social Innovation Fusions EU, Turkey Country Report on National Food Waste Policy

-2016, METRO-TÜBİTAK İş Birliği, Gıda Atık ve Kayıplarının Azaltılması Projesi

- Türkiye İstatistik Kurumu, Hububat Arzı ve Bilançosu Yıllık Verileri

- 2017, Food Loss and Waste Management in Turkey, Salihoğlu G, Salihoğlu NK, Uçaroğlu S, M. Banar

Konu/Araştırma Sorusu	Alt Konu Araştırma Sorusu	Bilginin Kaynağı	Araştırmaya Kimler Katkıda Bulunabilir?	Bilgi Nasıl Toplanacak ve Analiz Edilecek?

Araştırmalar talebimizle ilgili sahipliği de geliştiren bir faktördür. Bu araştırmanın sorunun paydaşları ile ortak yapılması son derece kıymetlidir.

Araştırmanın Planlaması Örnek Matris Çalışması

Konu/Araştırma Sorusu	**Alt Konu Araştırma Sorusu**	**Bilginin Kaynağı**	**Araştırmaya Kimler Katkıda Bulunabilir?**	**Bilgi Nasıl Toplanacak ve Analiz Edilecek?**
Türkiye'nin yıllık gıda kaybı ve atığı nedir?	Ürün grupları bazında gıda kaybı ve atığı nedir?	Türkiye İstatistik Kurumu	Araştırmacı İsmi…….	Literatür taraması Mülakatlar Sahadan veri toplanması Analizi
Gıda Bankaları'na bağış yolu ile vergi avantajından yararlanan gıda üreticisi şirketler	Şirket büyüklükleri ve faaliyet gösterdikleri alt sektörler	Hazine ve Maliye Bakanlığı Gıda Bankaları Gıda üreticisi şirketler	Araştırmacı ismi…..	Bakanlıkla görüşme ve mülakat Gıda üreticisi şirketler ile görüşme Gıda Bankaları'ndan bilgi toplama

Enstrüman 3- Araştırma Bulgularının Politika Belirleme Süreçlerinde Kanıt Olma Özelliğinin Saptanması

Aşağıdaki soruların cevapları, araştırma bulgularının politika belirlemede kanıt olarak kullanılıp kullanılamayacağının en önemli ölçütüdür.

Araştırmalar konunun uzmanlarınca mı yapıldı?

Bulgular problemin nedenlerini ortaya koyuyor mu?

Bulgular; farklılıkları, dezavantajları, marjinal kesimleri ve onların ihtiyaçlarını dikkate almış mı?

Nitel ve nicel çalışmalar birbirini destekler biçimde kullanılmış mı?

Problemin sosyal boyutları ele alınmış mı?

Bulguların yayılımı mümkün mü?

Pilot uygulama ve projeler kapsamında ulaşılan bulgular daha büyük ölçeklerde de geçerli midir?

Bulgular belli bir zaman dilimine mi aittir?

Gıda kayıp ve atığı konusunda yapılan araştırmaların az sayıda olduğuna dikkati çekmiştik. Bu anlamda METRO-TÜBİTAK iş birliği ile 2016 yılında gerçekleştirilen "Gıda Atık ve Kayıplarının Azaltılması" projesi önemli bulguları ortaya koymuştur. Nitekim bu çalışmanın bulguları o yıllarda Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından yürütülen "Gıda Enflasyonu Komitesi"nin çalışmalarında kullanılmıştır. 3 Ekim 2017 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Sebze ve Meyvelerin Toptan ve Perakende Ticaretinde Uyulması Gereken Standart Uygulamalara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"in yayımlanması kanıta dayalı savunuculuğun başarılı bir örneğidir.

Enstrüman 4- Önceliklerin Belirlenmesi

Savunuculuk için durum analizlerinin bir kısmında çok sayıda problem alanı tespit edilir. Odaklanma ve başarı için bu problem alanları arasında en önemlilerinin belirlenmesi gerekir. Zaman, enerji ve finansal kaynak anlamında da bu önceliklendirme kaçınılmazdır. Savunuculuk yapacak olan organizasyonun insan kaynağı ve finansal kapasitesi de bir diğer sınırlayıcı unsurdur. Belirlenen problem alanlarını ortak başlıklar altında toplayarak gruplamaya gitmek, problem alanlarının sayısını azaltmayı sağlayabilir.

Önceliklendirme yaparken;

- seçilen problem alanının ana problemin çözümüne katkı yapıp yapamayacağı,
- pratik kaygılar,
- çeşitli organizasyonların ajandaları

dikkate alınmalıdır.

Pratik kaygılara örnek olması açısından; "Seçilen problem alanında yapılacak çalışmanın anlaşılması ve iletişimi mümkün müdür?" sorusu üzerinde durabiliriz. Aynı şekilde seçilen problem alanına ilişkin konularda politika yapıcıların ve hükümetin çalışma arzusunun varlığı, pratik kaygılara verilecek diğer bir örnektir.

"Seçilen problem alanı; Birleşmiş Milletler, FAO veya Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların ajandası ile uyumlu mudur?" sorusunun cevabı evet ise savunuculukta başarı şansı daha yüksektir. Gıda kaybı ve bağışı bu anlamda şanslı bir konudur. Çünkü sadece "sıfır açlık" ya da "yoksulluğa son" başlığı ile değil "kaynakların etkin kullanımı",

"sağlıklı bireyler" gibi diğer başlıklar ile de uluslararası kuruluşların ajandası ile tam bir uyum içindedir.

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?

Talebimizin ne olduğunu belirledikten sonra, talebimize ulaşmak için kimleri harekete geçirmemiz gerektiğini bulmamız gerekir. Harekete geçirmemiz gerekenler resmi otoriteler olabileceği gibi, bu resmi otoriteleri etkileme kapasitesine sahip kişi ve kuruluşlar da olabilir. Bunun için paydaş analizinin yapılması, anahtar konumdaki hedeflerin tanımlanması gerekmektedir. Paydaş analizi talep edilen konu ile ilgisi olan her kesimi içerir. Konuya destek olanlar olabileceği gibi, konuya karşı olumsuz tavır içinde olanlar da paydaşlara dahil edilmelidir. Paydaşların tespiti için haritalandırma, anket çalışmaları ya da görüşme metotlarından biri kullanılabilir. Paydaşların konuya ilgisi, konu ile ilgili olumlu ya da olumsuz tutumları, etkileme güçleri, önemleri paydaş analizi yapılırken dikkate alınması gereken hususlardır.

Enstrüman 5. Paydaş ilgi, etki ve önem analizi

Paydaş İsmi	**Gıda Bankaları**	**Gıda Üreticisi Şirketler**	**Belediyeler**
Paydaşın ilgisi	Ana paydaş	İkincil paydaş	İkincil paydaş
Destek ya da muhalefetin seviyesi	Güçlü müttefik	Nötr	Orta müttefik
Paydaşın etkileme gücü	Zayıf	Önemli	Önemli
Paydaşın katılımının önem derecesi	Kritik	Kritik	Çok önemli

Yukarıda yer alan tablo paydaş analizinde ortaya çıkan 3 paydaş özelinde bir örnek olması amacıyla hazırlanmıştır.

Enstrüman 6. Hedef Grup Haritası

Talebimize ulaşmak için gerekli değişikliği yaratabilecek kişi veya kurumlar hedef gruplarımızdır.

	Hedef Grup 1 **Gıda Üreticisi Şirketler**	**Hedef Grup 2** **Kamu**
Hedef grubun menfaati	Atık hedeflerine ulaşım	Sosyal hizmet
Destek ya da muhalefet derecesi	Destek/Orta	Destek/Orta
Etkileme gücü	Çok etkili	Çok etkili
Talep hakkında bilgisi	Zayıf	Orta
Talep edilen aksiyon	Gıda bağışı yapmaları	Gıda atığının önlenmesi ve gıda bağışının cazip hale getirilmesi
Hedef gruba ulaşım	Düşük	Orta
Hedef grubun cevabı	İnceleyelim	Mevcut düzenlemeler yeterli değil mi?
Hedef grup kime bildirimde bulunmakla yükümlü?	Hissedar Patron	Bakan CB

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

S3. Ne duymak isterler?

Hedef grubun harekete geçmesi için karar verme süreçlerinin anlaşılması ve duymak isteyecekleri mesajın belirlenmesi gerekmektedir.

Hedef gruplara verilecek mesaj tek ve temel bir gerçeğe dayandırılmalıdır. Farklı hedef gruplarına ve bu grupların farklı motivasyonlarına göre mesajın bazı farklı versiyonları kullanılabilir. Gıda atığını önleme ve azaltma gibi kompleks bir konuyu basit, kolay anlaşılır bir mesaja dönüştürmek oldukça zor bir iştir. Ancak yapılması kaçınılmazdır. Çünkü çok teknik ve karışık bir mesaj kimsenin dikkatini çekmeyecektir. Mesajlar da ana (birincil) ve ikincil şekilde gruplanabilir.

Enstrüman 7. Kanıta Dayalı Mesaj Geliştirme

İsrafa son vererek ihtiyaç sahibinin gıdaya ulaşımını sağlamak ana mesaj olarak kullanılabilir. İkincil mesajlarda ise hedef grubun odağına bağlı olarak;

- çevre kirliliği,
- toprak ve su kalitesi,
- gıda güvenliği,
- gıda güvencesi,
- gıdaya erişim hakkı,
- bütçe tasarrufu,
- şirket hedefleri gibi hususlar vurgulanabilir.

Bu mesajların kanıta dayalı olabilmesi, araştırma sonuçlarına dayandırılması gereği ve araştırmaların hangi özelliklere sahip olması halinde kanıt olarak kullanılabileceği yukarıda açıklanmıştır. (bknz s. 26,27)

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

S4. Talebimizi kimden duymak isterler?

Mesaj aynı da olsa kimin tarafından söylendiği büyük fark yaratır. Farklı dinleyici kitlesi için en güvenilir sözcü kimdir? Kimi durumlar için konu teknik ise mesajın teknik bir uzman tarafından verilmesi daha doğru bir yaklaşımdır. Diğer durumlarda ise konu ile ilgili olarak kişisel bir tecrübesi olan kişinin mesajı vermesi tercih edilebilir.

Ele aldığımız konu olan gıda atığının azaltılması ve önlenmesinde mesajları vermede en etkili olabilen gruplar gıda ihtiyacı içinde olan kişiler olabilir. Benzer şekilde, problemin çözümü için gerekli değişiklikleri yapmaya yetkisi ve gücü olmayan ancak bu değişiklikleri yapabilecek organizasyonları ya da kişileri etkileme gücüne sahip medya, din görevlileri, yerel organizasyonlar ve bağışçılar mesajı verecek uygun gruplar olabilirler.

Mesajın içeriği kadar iletişimi de son derece önemlidir. Mesajın iletişimini yapacak olan kişi, mesajı inanılır ve güvenilir kılmalıdır. Mesajın net olarak ortaya konulması gerekmektedir. Bu ise mesajın iletişimini yapacak olan kişinin hazırlanmasını gerektirmektedir. Hazırlık aşaması savunuculuk çalışmalarının önemli bir bölümüdür. İletişim stratejisi, dili, tonu ve mecraları nasıl belirlenecek? Farklı hedef gruplarına nasıl ulaşılacak? Nasıl seslenilecek? Verilmek istenen mesajdan uzaklaşılmadan mesaj nasıl odakta tutulacak? Yaşanan tecrübelerle mesaj nasıl desteklenecek? Mesajın iletişimini yapacak olan kişi bu sorular çerçevesinde hazırlıklarını yapmalıdır. Çünkü mesajın iletişiminde medya devreye girer ve medya ile konuşmak bir kamu görevlisi veya bir lokal liderle konuşmaya hiç benzemez.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Birleşmiş Milletler'in 1954'ten bu yana İyi Niyet Elçileri olarak özellikle sinema, spor ve müzik dünyasından tanınmış kişileri kullanması, verilmek istenen mesajın yayılımının etkin bir şekilde sağlanması içindir. Nitekim 1954'te ilk olarak Danny Kaye sonra da Audrey Hepburn BM'nin yüzü olmuştur.

İklim değişikliğine dikkati çekmek için çalışmalarda bulunan aktivist Greta Thunberg'i bu konu başlığımız çerçevesinde ele alabilir ve bu noktadan hareketle gıda atığının azaltılması ve önlenmesi için kullanılacak doğru mesajı verebilecek kişiyi doğru bir şekilde seçebiliriz. Çünkü seçilecek figür özel yaşamı ya da herhangi bir demeci ile verilecek mesaja katkı yerine zarar da verebilir.

Hedef dinleyici	Birleşmiş Milletler temsilcileri
Mesajın iletişimini yapacak kişi/grup	Greta Thunberg
Pozisyon	İklim aktivisti
Etkileme gücü	Çok yüksek
Bilgi seviyesi	Yüksek
Güvenilirliği	Yüksek
Mesajın iletişimini yapacak kişi/gruba nasıl ulaşabiliriz?	e-mail
Hedef dinleyiciye nasıl ulaşabiliriz?	İklim değişikliği zirvesi
Aksiyon	Konuşma
Risk	Mesajda çocuk yaşta bir kişinin kullanılması ve mesajın doğru verilememesi
Mesajımız nedir?	İklim değişikliği için derhal harekete geçin, sorumluluklarınızı unutmayın
S1. Talebimiz nedir?	
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?	
S3. Ne duymak isterler?	
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?	
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?	
S6. Neye sahibiz?	
S7. Neye ihtiyacımız var?	
S8. İlk adımı nasıl atacağız?	
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?	

S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?

Talebimizi çeşitli yollardan duyurmak mümkündür. Önemli olan talebimizin duyurulması için en uygun formatın seçilmesidir.

-Konferanslar, çalıştaylar

-Birebir görüşmeler

-Geleneksel medya

-Sosyal medya

-Görsel ve işitsel sanat eserleri (şarkı, sinema, tiyatro)

-Kampanyalar

Bu araçları seçerken; hedef kitlenin yaşına, cinsiyetine, sosyo-ekonomik durumuna, ne seyrettiği, ne dinlediği ve hatta ne yediğine göre hareket edilmelidir.

Bu araçları kullanırken sıklıkla iki enstrümana başvururuz.

Enstrüman 8. Müzakere

Talebimize ulaşmak için karşı tarafı ikna etme süreci olarak tanımlansa da müzakere ortak bir noktaya gelme sürecidir.

Müzakerenin başarılı olması için;

-talebimizle ilgili güçlü ve zayıf yönlerin objektif bir biçimde ortaya konması, zayıf yönler için plan geliştirilmesi,

-talebimizi destekleyen her tür veri ve bilgiye sahip olunması

-müzakere sürecinde karşı tarafın taleplerinin anlaşılması, bu taleplerin nasıl karşılanabileceği hususunda planlama yapılması

-talebimizin gerçekleşmesi için alternatif öneriler geliştirilmesi

gerektiği unutulmamalıdır.

Enstrüman 9. Lobi Faaliyetleri

Başarılı lobi faaliyetleri için;

-karar vericinin ne isteyebileceğini öngörerek yapıcı bir ilişki geliştirilmesi

-ajandanın net bir şekilde belirlenmesi, önceliklerin saptanması

-toplantı sonrası tanıtıcı bir broşür yanında taleple ilgili bir dokümanın bırakılması

-görüşme sonrası ziyaret edilen kişiye görüşmeyi özetleyen bir teşekkür notunun iletilmesi yardımcı olur.

Ayrıca;

-karar verme mekanizmalarının anlaşılması

-karar vericiler hakkında bilgi sahibi olunması

-karşılıklı güvenin inşa edilmesi

-karar vericileri etkileyen medya başta olmak üzere çeşitli unsurların etik bir biçimde kullanılması önemlidir.

Enstrüman 10. Medya ile Çalışmak

Talebimizin duyurulması ve gerçekleşmesi için medya hem bir enstrüman hem de hedef gruptur. Basın bültenleri, etkinlikler, basın toplantıları, editörlere mektup, röportajlar, haber bültenleri, bilgilendirme toplantıları, konferanslar, seminerler,

çalıştaylar, internet sayfaları, bloglar ve sosyal medya çalışmanın çeşitli formatlarını oluşturur.

Medyayı etkin kullanmak için;

- paylaşımların yıl dönümü ya da dikkat çekici bir başarı nedeniyle yapılması,
- bireysel hikayelerden hareketle büyük ölçekli sorunun anlatılması,
- paylaşımlarda gıda ihtiyacı olan insanların hiçbir şekilde maddi ya da manevi zarar görmemesi konusundaki duyarlılığın sergilenmesi,
- karar verici bakanlığın ya da kurumun isminin kullanılması
- çözüm önerilerinin ve uygulanabilir adımların paylaşılması
- doğru veri ve bilgilerin paylaşılması
- organizasyonunuzun güvenilir ve şeffaf olduğunun gösterilmesi yararlı olacaktır.

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

S6. Neye sahibiz?

S7. Neye ihtiyacımız var?

Bu soruyu şu şekilde de sorabiliriz: Savunuculuk kapasitemiz nedir? Soruyu GKTD özelinde cevaplayacak olursak GKTD tanımlanmış sorumluluk alanı, kazanılmış itibarı, güçlü iletişim potansiyeli ve sahip olduğu saha ve teknik bilgisi nedeniyle savunuculuk faaliyetlerinde birçok avantaja sahiptir. İhtiyacı; daha fazla fon olanağı, güçlü iş ortakları ve iş birliği projeleridir. GKTD ayrıca savunuculuk ortamını ayrıntılı bir şekilde değerlendirmek durumundadır. Paydaşlarının bir bölümünün mevcut durumlarını ve karşılaştıkları sorunları biliyor olmakla beraber, paydaşların birbiri ile etkileşimi sonrası

ortaya çıkabilecek değişimleri değerlendirmek ve stratejisini bu yönde belirlemek gereği içindedir. Öte yandan çeşitli düzenlemelerin gıda bağışı ve gıdanın atık olmasını önleyici faaliyetler üzerindeki olası tehditleri düzenli bir şekilde değerlendirmek de GKTD'nin ihtiyaçları arasındadır.

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

S8. İlk adımı nasıl atacağız?

Stratejimizi uygulamak için ilk adımı nasıl atacağız? Doğru insanları bir araya getirecek, savunuculuk hedeflerine ulaşmak için doğru zemini hazırlayacak olan doğru adımlar nelerdir? Savunuculuk hedefi, bir organizasyonun uzun dönemde ulaşmayı umut ettiği hedeftir. GKTD'nin savunuculuk hedefi; gıda atığının önlenmesi ve azaltılmasıdır. Bu hedefe ulaşmak için, kısa vadede sonuç verebilecek aktiviteler planlanır. Orijinal hedef; gıda atığının azaltılması ve önlenmesi olmakla birlikte, daha ulaşılabilir ve ölçülebilir bir hedefin belirlenmesi gerekmektedir. Buna akıllı hedef diyoruz. Akıllı hedef; 2030'a kadar……ton gıdanın kurtarılması ve gıda hiyerarşisine[7] uygun kullanımının sağlanması şeklinde formüle edilebilir.

[7] **Gıda hiyerarşisi: Gıdanın öncelikle insan için kullanımı, şayet kullanılamıyorsa hayvan yemi, sanayi girdisi ve gübre olarak kullanımının önceliklendirilmesi anlamına gelmektedir. En son aşama ise enerji üretimi için kullanımı, bu da olmuyorsa düzenli depolama alanına gönderilmek sureti ile imhası gerekmektedir.**

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Enstrüman 11. Savunuculuk Aksiyon Planlaması ve Bütçe

İletişim ve Erişim Aktiviteleri

Kısa Dönem Sonuçları

Organizasyonel savunuculuk kapasitesi
Organizasyonun ya da talebin görünürlüğü ve tanınması
Yeni savunucular
İş birlikleri ve iş ortaklıkları
Yeni elçiler ve şampiyonlar (politika yapıcıları dahil)

Politika ve Siyasa Aktiviteleri

Hedef Kitlede Değişim

Farkındalık

Görünürlük

Davranış ve tutum değişikliği

Siyasi irade oluşması

Kamu iradesi oluşması

Destekçi tabanı yaratılması

Medya görünürlüğü

Seyahatler, yeni eleman alımları, ekip oluşturma, kapasite oluşturma, strateji geliştirme, araştırma, iletişim çalışmaları, savunuculuk, kampanya çalışmaları, iş birlikleri geliştirme, ulusal ve bölgesel bazda kamu ile ilişki ve iletişim içinde olma, katılım sağlanan ve düzenlenen konferanslar, seminerler, toplantılar, koalisyon üyelik aidatları, insan kaynakları maliyetleri karşılaşılacak en önemli maliyet kalemleridir. Aktiviteler karşılanabilen maliyetler çerçevesinde belirlenmeli ya da fon yaratmak için ayrı faaliyet planları yapılmalı, strateji geliştirilmelidir.

S1. Talebimiz nedir?
S2. Talebimize ulaşmak için kimler yardımcı olabilir?
S3. Ne duymak isterler?
S4. Talebimizi kimden duymak isterler?
S5. Talebimizi duymalarını nasıl sağlarız?
S6. Neye sahibiz?
S7. Neye ihtiyacımız var?
S8. İlk adımı nasıl atacağız?
S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

S9. Kurguladığımız sistemin çalıştığını nasıl anlayacağız?

Kısa vadeli sonuçlar, ana hedefler ve yaratılan etkiler, çeşitli göstergeler aracılığı ile izlenmeli ve ölçülmelidir.

Gıda atığı azaltma ve önleme konusunda geliştirilebilecek kısa vadeli sonuçlar, ana hedefler ve göstergeler bir fikir vermesi amacıyla aşağıda paylaşılmıştır.

Kısa Vadeli Sonuçlar	**Göstergeler**
Savunuculuk Kapasitesi	Savunuculuk konusunda artan bilgi düzeyi Medya kullanımında yetkinliklerin artması Veri elde etme ve kullanmada yetkinlik sahibi olmak
Savunuculuk stratejisine dahil olan kişi ve organizasyonlarla karşılıklı yarar esaslı ilişkilerin kurulması	Yeni ve güçlü ilişkiler Yeni iş ortakları Yeni iş birliği partnerleri Yeni ortakların ihtiyaçlarına göre hizalanmış yeni politika ajandası Organizasyonlar arası iş birliği aksiyonları
Güçlü profillerin davayı sahiplenmesi ve sözcü olmaları	Gıda atığı sorununu anlayan yeni kişilere ulaşmak Yeni paydaşlara ulaşmak Dava sözcüsü bulmak
Kamuoyu iradesi yaratılması, gıda atığı sorununun giderilmesi için savunuculuğun üstlenilmesi	Gıda atığının azaltılması, önlenmesi savunuculuğunu üstlenen kişi sayısı Savunuculuk aktivitelerine katılım oranı
Siyasi irade, politika yapıcılarının aksiyon alma iradesi	Gıda atığını azaltma konusunda aksiyon almaya hazır kamu yöneticisi sayısı Konuşmalarında ya da demeçlerinde gıda atığına vurgu yapan kamu yöneticisi sayısı Talebi yerinde görmeyen kamu yöneticisi sayısı
Ana Hedefler	**Göstergeler**
Gıda atığına ilişkin yeni politika yaklaşımı	Rehber oluşturma çalışmaları
Gıda atığına ilişkin önerilen politika önlemleri	Resmi olarak önerilen politikalar
Gıda atığının azaltılması için değişimi hedeflenen mevzuatlar veya idari önlem	Değiştirilen mevzuatlar veya uygulamaya alınan yeni idari önlemler
Gıda atığı için önerilen yeni mevzuatlar	Yürürlüğe giren yeni mevzuat
Olumsuz politika yaklaşımlarının ve mevzuatlar ile idari önlemlerin engellenmesi	Uygulamaya konması engellenen politika yaklaşımları, mevzuat veya idari uygulamalar
Fon kaynaklarına ulaşım	Bağışçı sayısı Bağış miktarı Bağışçı tipi İlk defa bağışçı olanların sayısı Nakdi ve ayni bağışların oranı
Etki (Gıda İhtiyacı Olan İnsanlar)	**Göstergeler**
Kaliteli, koordineli program ve hizmetler	Önerilen program sayısı Programlara katılım Hizmet kalitesi
Daha uygun sosyal ve fiziksel koşullar	Gıda yardımı alanların sayısı Sunulan ürün çeşitliliği Sunulan ürünün devamlılığı Ek hizmetler sunulması (Beslenme, sağlık)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

6.3 Savunuculukta Risk Yönetimi

Risklerin tanımlanması, analiz edilmesi ve yönetilmesi, savunuculuk stratejisini etkileyebilecek faktörlerin belirlenmesi ve yönetilmesi için önemlidir.

Aşağıda yer alan tablo; riskleri, riskin niteliğini ve alınması gereken önlemleri iki örnek çerçevesinde sunmaktadır.

OLASILIK

RİSK	RİSKİN NİTELİĞİ	ÖNLEM
Kamu kurumları ile ilişkiler	Doğru mesajla doğru ilişki kurulamaması	Lobi ve müzakare teknikleri (bknz s. 33,34) Bilgiye ve veriye dayalı mesajların geliştirilmesi ve verilmesi Talebin anlaşılır ve net olması Çözüm önerileri sunulması
Diğer STK'larla ilişkiler	Ortaklıkların diğer olası ortaklıkları engellemesi Araştırma sonuçlarının danışma süreçleri işletilmeden paylaşılması	Ortaklık amacının açık ve net olması Araştırmaların kanıt oluşturma özelliğine sahip olması (bknz s.26-27)

ETKİ

Tablo 3: Savunuculukta Risk Yönetimi

Her bir riskin gerçekleşme olasılığı ve etkisi değerlendirilmelidir. Kamu ile ilişkilerde tecrübesi olmayan organizasyonların doğru mesajla ilişki kuramaması riski yüksektir. Bu riskin etki derecesi de yüksek olacağı için, risk çok yüksek risk olarak değerlendirilmelidir.

Diğer STK'lar ile ortak projeler yürütme kültürüne sahip bir organizasyonun süreci sorunsuz yönetme olasılığı yüksektir. Bu nedenle diğer STK'larla ilişkilerde bir bozulma olmasının etkisi yüksek olsa da bu olasılık düşük olduğu için, risk aksiyon almadan gözlemlenmeli ve gerektiğinde yönetilmelidir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

7. GKTD'nin Kurumsal Yapısı ve Kapasitesi

GKTD Türkiye'de gıda israfının önlenmesi gıda atığını önleme ve azaltma konularında daha güçlü yasal düzenlemeler ve politikalar için savunuculuk yapmaktadır.

Gıda Kurtarma Derneği (GKTD), gıda israfının azaltılması ve önlenmesinde ulusal ve uluslararası politikaları etkileyen öncü bir sivil toplum kuruluşu olmak ve bu yolla küresel sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamak vizyonu ile kurulmuştur.
Gıda Kurtarma Derneği, gıda atığının azaltılması ve önlenmesi amacıyla politikaların oluşturulması için güçlü savunuculuk, Türkiye'de gıda atığı farkındalığı yüksek bir toplumun yaratılması için yaygın ve kapsayıcı farkındalık, israf ve yoksullukla mücadele için güçlü ulusal gıda bankacılığı sisteminin oluşturulması ve desteklenmesi faaliyetlerini yürütmektedir.

GKTD'nin 2030 vizyonu; 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında, gıda atığı kaynaklı sorunlara yönelik pratik çözümlerin sağlanması, konu hakkında toplum ve özel sektörde farkındalık oluşturulması ve sorunun çözümüne yönelik yasal düzenlemeler boyutunda savunuculuk yapma misyonu ile Türkiye'de gıda atığının 2030 yılına kadar ev dışı ve ev içi bütünsel olarak %50 oranında azaltılmasıdır.

Türkiye genelinde gıda israfının önlenmesi, fazla gıdanın ihtiyaç sahipleriyle buluşması, Türkiye Gıda Bankacılığı kalite ve standartlarının artırılması ve gıda bankacılığının yaygınlaştırılması ile gıda israfının azaltılmasına katkı sağlayacak hukuki ve mali düzenlemelerin iyileştirilmesi gibi temel başlıklarda, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve gıda bankaları gibi paydaşlarıyla yarattığı güç birliğiyle, ulus ekonomisine ve küresel iklim değişikliğini önlemeye katkıda bulunmaktadır. Gıda Kurtarma Derneği, bu kapsamdaki çalışmalarını, inovatif ve yenilikçi proje fikirleriyle hayata geçirmekte ve sosyal fayda yaratmanın yanında çevresel ve ekonomik katma değer üreten ulusal proje uygulamalarını yürütmektedir.

GKTD'nin bunu gerçekleştirebilmedeki en büyük gücü, sosyal bir girişim olan Fazla Gıda A.Ş.'nin teknolojik altyapısı ile destekleniyor olmasıdır. Teknolojik altyapının

kullanılması yolu ile gıda bağışı mekanizmasının işletimini aşağıda yer alan şekil açıklamaktadır.

Gıda Kurtarma Derneği 2019 yılında Gebze Ticaret Odası, Ford Otosan ve Fazla Gıda iş birliği ile "Sosyal Etki Merkezi" konseptini ülkede yaygınlaştırılmak üzere ilk örnek olarak hayata geçirmiştir. Merkez, salt kurtarılan gıdanın ihtiyaç sahipleriyle buluştuğu bir alan olarak yapılandırılmamıştır. Bu model, yerel kalkınma merkezi fonksiyonu görecek bir nitelikte tasarlanarak hizmete açılmıştır. Sosyal Etki Merkezi modeli kalkınmaya katkı sunacak 6 modülle tasarlanmıştır. Böylece Sosyal Etki Merkezi modeli ülkemizin sürdürülebilir kalkınmasına katkı yaratacak yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Sosyal Etki Merkezi modeli hakkında bir kılavuz ve örnek model paylaşımı yapılarak çoklanması için 2020 yılı içinde 5 adımda Sosyal Etki Merkezi Modeli çalışması ortaya konacaktır.

Bu hedefi gerçekleştirirken sadece gıda bağışını arttırmayı değil gıda israfını önlemeye katkı sağlayacak atık yönetimi, gıda güvenliği ve Sosyal Etki Merkezleri ile kaynakların etkin kullanımının sağlanmasına ve toplumsal bilincin oluşmasına yönelik çalışmaktadır. GKTD'nin sözü edilen hedefleri, gerçekleştirilen projeler ve Fazla Gıda A.Ş. ile yapılan protokol kapsamında tüm Sivil Toplum Kuruluşlarının kullanımına ücretsiz sunulan teknolojik altyapısı ve yine ücretsiz danışmanlık desteği GKTD'yi güçlendiren gelişmeler ve unsurlardır. Gönüllü teşekküller olarak ortaya çıkan sivil toplum kuruluşlarının, profesyonelleşme sürecine evrildiği dönemde, bilgi ve birikim açısından donanımlı yönetici, profesyoneller ve gönüllülere duyulan ihtiyaç ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden sivil toplum alanında kâr amacı gütmeden faaliyet gösteren kuruluşların "kurumsal kapasiteleri" ve bu kuruluşlarda "gönüllü ve profesyonel çalışanların yetkinliklerini arttırmaları" öncelikle ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Bu nedenle GKTD, gıda özel sektörü başta olmak üzere özel sektörün, sivil toplum sektörünün ve akademik dünyanın birikimleriyle donanmış kurucu ve yönetim kuruluna ilaveten yine bu sektörlerde tecrübe ve birikimleri olan kişileri insan kaynaklarına dahil ederek güçlü bir organizasyon şeması oluşturmaktadır. Gıda Kurtarma Derneği, genç, dinamik, proaktif ve yenilikçi insan kaynağı havuzuna her geçen gün gönüllü ve gönüllü profesyonelleri dahil etmektedir. Dernek, faaliyet gösterdiği alanda üretim ve hizmetler sunan özel sektör paydaşlarının çalışanları ve üniversite öğrencileriyle etkin ve verimli gönüllü çalışmalar yürütmekte, böylece hem sektör aktörü kurumların kurumsal sosyal sorumluluk, hem de bireylerin aktif yurttaşlık davranışlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Ayrıca GKTD, özel sektör iş ve çözüm ortaklarıyla gıda israfının önlenmesinde ulusal ölçekli farkındalık ve kapasite geliştirme projelerini hayata geçirmeye hazırlanmaktadır. Diğer yandan, GKTD, tüm paydaşları, çalışanları, gönüllüleri, çözüm ortakları ve yararlanıcıları ile içten, güvenilir, şeffaf ve katılımcı bir diyalog ortamında kurumsal iletişimini yürütmekte ve bu da GKTD'yi toplum nezdinde itibarı yüksek bir kurum olma özelliğinde konumlandırmaktadır.

Gıda Kurtarma Derneği yaratmış olduğu eşsiz ekosistem ile dünyadaki muadillerinden farklı olarak çok kısa sürede etkisini ülke çapına yayarak dünya çapında kıyas analizinde önde gelen bir konuma gelmiş olup, Türkiye'nin Gıda Bankacılığı altyapısı açısından batı ülkeleri ile arasında kapanılmaz sanılan farkı hızla kapatmış ve örnek olacak modeller ortaya koymuştur. Ancak kuşkusuz gıda israfının önlenmesi konusu çok uzun soluklu ve toplumun tüm kesimlerinin dahil olmasını içeren, toplumsal davranış değişikliği gerektiren bir meseledir. Bu gerekçeyle, GKTD'nin kurumsal kapasitesini daima büyüten ve sürekli öğrenen ve yaşayan bir organizasyon olarak kurumsallaşma sürecini ilerletmeye ihtiyacı olacaktır. Gıda israfının azaltılması ve önlenmesinde savunuculuk stratejisinin hayata geçirilebilmesi için ihtiyaç duyulan insan kaynağına erişim ve üyelik profilinin kurumsal üyeliklerle güçlendirilmesi GKTD için öncelikli konular arasındadır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Ek:1 Savunuculuk Rehberi Çalışmalarında Yüz Yüze Gerçekleştirilen Görüşmeler

Gerçekleştirilen görüşmelerde yöneltilen sorular aşağıda yer almaktadır:

1- Gıda kaybı ve atığı algısı konularında kamu kurumlarının yaklaşımı nedir?

2- Gıda bankalarının bilinirliği ne seviyededir?

3- Gıda bankalarının beklentileri ve karşılaştıkları sorunlar konusunda bilgi sahibi misiniz?

4- Gıda bağışı önündeki engeller nelerdir?

5-Vergi düzenlemeleri sonucu gıda bağışının hala tercih edilir bir uygulama olmamasının nedenleri nelerdir?

6-Sosyal yardımlar için ayrılan doğrudan bütçe transferleri yerine gıda bağışı neden yeterince özendirilememektedir?

7- "Sıfır Atık" düzenlemesi içinde organik atıklara ilişkin düzenlemeler neden sınırlı olarak yer almaktadır?

8- Kamu otoritesinin fire ve imha uygulamalarına ilişkin yaklaşımı nedir?

9-Gıdanın atık olmaktan kurtarılması konusuna farklı perakende zincirlerindeki farklı yaklaşımlar nedir?

10-Gıda üreticisi şirketlerde iade ve imha konularına yaklaşım nedir?

11- Gıda bağışı konusu sosyal sorumluk mu yoksa atık politikasının bir unsuru olarak mı görülmektedir?

Görüşme yapılan kurumlar ve ilgili birimleri aşağıda yer almaktadır.

Tarih	Görüşülen Kurum ve Birim
21.11. 2019	Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması Genel Müdürlüğü
21.11.2019	Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü
22.11.2019	Tarım ve Orman Bakanlığı, Gıda Kontrol Genel Müdürlüğü, Hayvan ve Hayvansal Ürünler Sınır Kontrol Dairesi
26.11.2019	Tarım ve Orman Bakanlığı Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Dairesi
26.11.2019	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü
24.12.2019	Hazine ve Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi

Yapılan görüşmelerde dile getirilen hususlar aşağıda özet olarak verilmiştir.

- Gıda bağışı konusunun yeterince bilinmemesi ve uygulanamamasının arkasında yatan en önemli neden, konunun çok sayıda kamu kurumunun alanına girmesidir. Söz konusu kurumlar arasında koordinasyonu sağlayacak bir mekanizma olmaması ve koordinasyon için inisiyatif kullanılmadığı tespit edilmiştir.
- Gıda Bankaları uygulamaları arasındaki farklılıklar, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaşmaması çatı bir kuruma olan ihtiyacı göstermektedir.
- İlgili kurum ve kuruluşlar arasında Ticaret Bakanlığı, perakende ticaret konusundaki yetkisi nedeni ile gıda bankacılığı uygulamalarına dahil olma ihtiyacını hissetmiştir. Nitekim Ticaret Bakanlığı, kuruluş kanununa yapılacak bir ekleme ile gıda bankaları konusunda yetki alma çalışmaları içindedir.
- Özellikle Belediyeler tarafından kurulan ve işletilen gıda bankalarında satın alma yolu ile mal temininin tercih edildiği gözlenmektedir. Görüşülen kişiler, gıda bağışının tercih edilmemesi arkasında yatan bir nedenin de belediyelerin belli bağışçı markalarla ilişkilendirilmek istememeleri olabileceğini ifade etmişlerdir.
- Gıdanın korunması, gıda atığının önlenmesi kapsamında 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu 34/5. Maddesi önemli bir uygulamayı düzenlemektedir. Bakanlık, resmi kontrol sonucu ithal edilen ancak amacı doğrultusunda kullanılmayacak olan hayvansal ürünleri, hayvan yemi olarak ya da başka sektörlerde farklı amaçlarla kullanılabilmektedir. Bunun için ithalatçının başvurusu, başka yerlerde kullanımın mümkün olduğunu gösterir literatürün sunulması ve uygun bulunması gerekmektedir.
- İnsan tüketimine uygun olmayan bazı hayvansal ürünlerin gıda dışı sektörlerde kullanılması yolu ile değerlendirilmesi çalışmaları kamunun gündemindedir.
- Yerel yönetimlerin gelirlerinin arttırılması konusu gündemin ön sıralarında yer almaktadır. Gıda bağışı sayesinde daha az bütçe kullanılmasının tercih edilen bir avantaj olmamasının nedenleri konusunda ayrıntılı bir çalışmaya olan ihtiyaç büyüktür.
- KDV konusunda yapılacak bir iyileştirme ile gıda bağışının daha da cazip hale getirilmesi konusuna sıcak bakılmamaktadır.

Yapılan görüşmelerde edinilen izlenimler göstermektedir ki;

- Gıda kaybı ve gıda atığı kavramları teknik olarak iyi anlaşılmış ve yerinde kullanılan kavramlar değildir.
- Gıda Bankalarının bilinirliği çok sınırlıdır. İsim olarak bilinse dahi işletim mekanizmaları bilinmemektedir.
- Markalı ürünlerin neden gıda bağışına konu olduğu anlaşılamamakta, bu bağıştan dolayı şirketlerin ne gibi bir avantaja sahip olacağı devamlı olarak sorulmaktadır.
- Son kullanma tarihine yakın ürünlerin gıda bağışına konu olmasına genel olarak sıcak bakılmamakta, son kullanım tarihi geçmeden ürünlerin dağıtımının yapılabileceği konusuna şüphe ile yaklaşılmaktadır.
- Fire, zayiat ve imha konularının ne denli gıda atığı, gıda atığının önlenmesi konuları ile ilgili olduğu genelde dile getirilmemektedir.
- Gıda atığı konusu birden fazla kamu kurum ve kuruluşunun faaliyet ve görev alanına girdiği halde, gereken ilgiyi görmüş ve çeşitli düzenlemeler ile önlenmesi ve azaltılması için üzerinde ısrarla durulan bir konu olarak algılanmamıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı "Gıdanı Koru" kampanyası ile konuya FAO ile birlikte ortak bir yaklaşım sergilemekle birlikte, gıdanın atık hale gelmesi aşamasından sonra Bakanlığın görev alanının dışına çıktığını düşünmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılan düzenlemeler arasında en az ele alınan konu organik atıklardır. Hazine ve Maliye Bakanlığı vergi boyutu ile konuyu ele alırken, gıdanın atık olmasının önlenmesini, gıda kayıp ve atık miktarının azaltılmasının ne denli gıda enflasyonu ile ilişkili olduğu konusu ancak çok yakın tarihlerde konuşulur hale gelmiştir.
- Gıda üreticisi şirketlerle iadeli sistem ile çalışan gıda perakendecileri, gıdanın atık olması konusunu perakendecinin sorunu olarak değil, gıda üreticisi firmanın sorunu olarak algılamaktadır.
- Yüzdesel oranlarla konuşan gıda üreticisi şirketler ise iadeye ve dolayısı ile imhaya konu olan ürün miktarlarını çok da önemsememektedirler. Tonaj olarak konuşulmaya başlandığında konunun vahameti biraz daha anlaşılır hale gelmektedir. Ancak iadeye konu malların bağışa konu edilmesi, iade konusunu daha da gözle görünür hale getireceğinden gıda üreticisi şirketlerden bazıları imha yolunu tercih etmeye devam etmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.
This project is funded by the European Union.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gıda Kurtarma Derneği (GKTD) sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Food Rescue Association and do not necessarily reflect the views of the European Union.